

DAGENS FRÅGOR

Högbro- I den kampanj, som från vissa håll förts mot den s. k. rättsröten forsen. i det svenska samhället, har domen mot ingenjör Torsten Kreuger i Högbroforsmålet varit ett av de oftast använda argumenten. Ja, ingen av de »affärer», som under senaste årtiondet givit stoff åt sensationspressen, har så energiskt och så hänsynslöst utnyttjats för en systematisk kampanj mot det svenska rättsväsendet och, på sistone i allt större utsträckning, för måttlösa beskyllningar och ärekränkande angrepp mot personer och institutioner, som av hr Kreuger misstänkts för delaktighet i en förment förföljelse mot honom. Den omständigheten att hr Kreuger kunnat för denna kampanj förfoga över två av honom ägda tidningar, Stockholms-Tidningen och Aftonbladet, har givetvis varit en av huvudanledningarna till att denna affär fått en så enastående publicitet, men därtill har också i ej ringa mån bidragit det uppbåd av politiker, jurister och lekmän, som av mycket skilda motiv tagit Kreugers parti, instämt i hans anklagelser och fört dessa vidare i tal och skrift. Åtskilliga ha otvivelaktigt därvid drivits av en äkta medkänsla för en, som det har sagts, oskyldigt dömd man, men i mycket stor utsträckning rör det sig om en av Torsten Kreuger finansierad »upplysningsverksamhet». Den kritiske betraktaren har icke kunnat undgå att märka detta och har därför ställt sig ytterst skeptisk mot arrangörer och agerande i de opinionsmöten, interpellationer osv. som tagit Högbroforsmålet på entreprenad. Sensationsivern har också på sina håll varit påfallande.

Ingenjör Torsten Kreugers tredje ansökan om resning i målet har nu avslagits av en enhällig högsta domstol, och därmed borde denna sak vara utagerad. Domstolen har upprepade gånger, innan resningsansökningarna avslagits, ägnat målet en ingående prövning; man kan tryggt säga att ingen nytillkommen omständighet förbisetts eller lämnats obeaktad. Med verklig förvåning finner man nu att några tidningar i sina kommentarer till högsta domstolens senaste utslag driva den satsen, att det varit »psykologiskt klokare att bevilja resning». Ett sådant yttrande vittnar om att man totalt missförstått resningsinstitutets innebörd och uppgift. Den omständigheten att en uppjagad, av ovidkommande hänsyn influerad, opinion kräver att, utan beaktande av juridiska fakta, en lagakraftvunnen dom hänskjutes till ny prövning, kan icke utgöra något skäl för högsta domstolen att av lämplighetshänsyn bifalla en resningsansökan, som domstolen icke funnit sakligt motiverad. Vart skulle det bära hän om dylika synpunkter finge bli vägledande för domstolars och myndigheters prövning av rättsfall och besvär?

Ytterligare en reflexion skall här göras om vad som förekommit under den senaste fasen av Högbroforsmålet. Som redan antytts har ingenjör Kreugers och hans medhjälparens propaganda mer och mer inriktats mot enskilda personer och institutioner. Bland dessa har Svenska Handels-

banken blivit särskilt utsatt för angreppen. Sensationsartiklarna i ingenjör Kreugers egna tidningar kan man utan vidare förbigå; ingen har väl väntat att där finna några nya sakliga argument. Med större förvåning har man tagit del av ett sådant inlägg som förre lagmannen Gustaf Lindstedts digra bok »Högbroforssaken», vilket av ingenjör Kreuger återopats i hans tredje resningsansökan. Författarens tidigare juridiska meriter och den säkerhet, med vilken han i sin bok diskuterar icke blott juridiska utan även affärsmässiga synpunkter på Högbroforsmålet, har otvivelaktigt hos en del okritiska läsare framkallat en reaktion till Kreugers förmån, vilket den senares tidningar icke försummat att utnyttja. Sedan högsta domstolens utslag fallit har Svenska Handelsbanken publicerat en motskrift: »Högbroforsen, värdet och värdeförstörelsen», som punkt för punkt vederlägger Lindstedts påståenden och argument. Det är inte för mycket sagt att denna vederläggning är förkrossande; den lämnar inte sten på sten kvar av Lindstedts konstruktion av vad som förekommit i Högbroforsmålet. Denna framstår nu i sin verkliga natur en partsinlaga, sakligt bristfällig, tendentiös och missvisande.

»Den långa vägen» När horoskopet för ett par år sedan ställdes för **för Nordiska rådet.** Nordiska rådet, lär en varm vän av det nordiska samarbetet — men tillika en rätt illusionsfri realist — ha sagt: »Nordiska rådet är till sjuttiofem procent psykologi, håller man det i minne, har man nog utsikt att så småningom komma fram till betydande resultat.»

Vederbörande skulle lämpligen kunna ha tillagt några ord om att det därtill i detta fall icke vore fråga om psykologi så där i största allmänhet utan om den slags försiktighet, som brukar vara tillrådlig i umgänget mycket nära grannar emellan. Begreppet »Den kære Familie» rymmer ofta problem, som kunna vara lika svåra att komma till rätta med som när fråga är om tvistigheter och meningsmotsättningar i förhållandet till mera utsocknes folk.

Under rådets tidigare trenne sessioner ha icke tillbud saknats till besvärigheter. Uppenbarligen har man bland de mera tongivande inom rådet dock icke fäst tillbörligt avseende härvid utan givit en i och för sig sympatisk optimism och framtidstro alltför lösa tyglar. Denna stämning hämnade sig vid rådets nyss avslutade fjärde session i Köpenhamn.

Det var frågan om den gemensamma nordiska marknaden, som gav skeptikerna vatten på deras kvarn. Den kom optimisterna att något yrvaket gnugga sig i ögonen inför vad som hände.

Upptakten var där annars intet fel på. Den i början av januari framlagda rapporten om det nordiska ekonomiska samlingsutskottets verksamhet sedan hösten 1954 var ett värdefullt aktstycke. Den gav vid handen, att förslag om tullfrihet och gemensamma tullsatser utåt utarbetats för 45 procent av samhandeln och att därutöver förhandlingar med tillfredsställande resultat i sikte pågår beträffande de ytterligare 15 procent, som är nödvändiga, om upprättandet av en nordisk marknad skall godkännas av GATT, den internationella tullorganisationen.

Man behöver icke sakna skäl för en positiv inställning till problemet om en gemensam nordisk marknad. Språk och kultur binda samman. De

nordiska folken tänka lika i mångahanda ting. Produktionen i de nordiska länderna företer i stort sett en stigande tendens, vilket underlättar en omställning till samarbete. En dylik omställning får väl också väntas öka produktiviteten till förmån för alla parter. Experterna, som stöda sig på upplysningar från näringslivets representanter, uppges inte räkna med att svårigheterna i Norge under övergångstiden t. ex. i form av arbetslöshet skulle bli särskilt stora.

Och vidare: Större marknad ger stordriftens fördelar. Varför har man kommit så långt i USA i fråga om utveckling och levnadsstandard, om inte därför att man där har en stor marknad och inte därför att amerikanerna äro så mycket duktigare än andra. En betydande hemmamarknad underlättar exporten. Livliga ekonomiska förbindelser motverka slentrian. Påfrestningarna på betalningsbalansen bli allt svårare, om den inhemska produktionen ej ökas. De små länderna tvingas att ta konsekvenserna av de stora ländernas protektionism. Osv.

Påståenden och synpunkter av denna och liknande art anmäla sig ju nästan av sig själva. Inte heller är det lätt att gendriva dem. Vad som saknades i det positiva lägret i Köpenhamn — om den termen nu må användas — var alltså icke goda argument. Det som brast var handlaget och kanske också förmågan och viljan att söka förstå de meningar och det stämningsläge, som nu en gång äro för handen inom vida kretsar i vårt västra grannland.

Härigenom kom debatten i sessionens viktigaste fråga in på fel spår och något av en klimafförsämring satte nog sin prägel på de båda sista sammanträdesdagarna. Rätt signifikativt har det påpekats, att det norska språket var huvudspråket vid rådets avslutningssession. Av 18 anföranden voro 11 norska och då huvudparten av norrmännen tillhörde oppositionen, förstärktes intrycket av ett kompakt norskt motstånd gentemot en gemensam nordisk marknad. Från norskt håll fördes under debatten fram argument och tillhandahölls synpunkter, som i vissa fall voro ägnade att förvåna. Det föreföll nästan som om något av atmosfären från unionsbråkets dagar hölle på att väckas till nytt liv. Inte var det t. ex. nödvändigt att dra in konsulatstriden i detta sammanhang! Låt de döda begrava sina döda! Ej heller lärer man behöva frukta, att ett samarbete av det åsyftade slaget skulle oundgängligen leda till skapandet av ett »övernationellt organ», för att nu nämna en av de mera ofta brukade norska termerna.

Men — å andra sidan — den norska känsligheten i vad man med rätt eller orätt vill betrakta som »nationella» angelägenheter är som den är. Den utgör en psykologisk realitet och de övriga nordiska folken ha näppe- ligen någon rätt att här mästra eller sätta sig till doms. Att reaktionen västerifrån kom att i icke ringa mån ligga just på det känslomässiga planet synes för övrigt ha varit ett rätt allmänt intryck bland objektiva observatörer i den danska huvudstaden. Talet om arbetslöshet, konkurser och omställningssvårigheter för vårt grannland som följer av en gemensam nordisk marknad hade i sig självt knappast tillräcklig bärkraft, även om det skall medges att problemen äro i vissa fall större för Norge än för Sverige och Danmark och kanske också för Finland.

Man borde dock ha kunnat förutse denna norska känslighet. De rätt färska erfarenheterna från exempelvis förhandlingarna om elkraftsleve-

ranserna från Norge till Sverige tala ett intressant språk härvidlag. Man försökte nu både från svensk och dansk sida — i bästa välmening givetvis — forcera fram en sak, som uppenbarligen långt ifrån är mogen för avgörande. Härigenom synes man snarare ha ökat än minskat den norska lusten att säga nej.

Vad kommer nu att ske? På sina håll i svensk och även i dansk press förefaller man se rätt pessimistiskt på möjligheterna att nå ett resultat. »Norska folket står kluvet och villrådigt inför de tankar, som både i Danmark och Sverige möts med så stort intresse», heter det på ett håll. »Det är bättre att öppet vidgå ett misslyckande, även om det är ett stort sådant, än att envisas med att söka omvända dem, som ingen omvändelse önska», heter det på ett annat.

Nå, är detta dock icke att se alltför mörkt på tingen? Först och främst är att observera att enighet dock uppnåddes om att samarbetsutskottet skall fortsätta sina undersökningar och därom rapportera till rådets nästa session, som skall äga rum i Helsingfors. Vidare må det vara berättigat att hävda, att tiden arbetar för den stora tanken på en gemensam nordisk marknad, en marknad för 16 miljoner människor, såsom ett medel för folken här uppe att bibehålla och helst förbättra levnadsstandarden. Men ett villkor för en dylik utveckling är att de, som särskilt ivrigt engagerat sig för planens realiserande, lära av vad som hänt i Köpenhamn. Det gäller att visa tålmod — alla goda diplomaters främsta dygd. Man skulle också med ett modernt svenskt uttryck kunna säga, att det gäller att »gå den långa vägen».

Slutligen förtjänar påpekas, att Nordiska rådets fjärde session dock icke bör ihågkommas blott för det, som man får hoppas, temporära misslyckandet i frågan om en nordisk tullunion. Resultat av positivt värde äro också att notera. Främst bland dem skall då nämnas rådets enhälliga beslut att rekommendera regeringarna att genom ett samordningsutskott närmare undersöka möjligheterna att öka det nordiska samarbetet i fråga om atomforskning och atomenergiens fredliga användning. Det var ett gott beslut med vida perspektiv framöver.

Kämpande kyrkofront »Vad stor sker, sker tyst» — man har anledning **mot kommunismen.** påminna sig detta bevingade ord av Erik Gustav Geijer vid en underrättelse i januari från Rom, att påven Pius XII mottagit ordföranden i östtyska evangeliska kyrkan, teol. dr. Otto Dibelius, på väg till Sydney i Australien, där han som president i världskyrkorådet skall delta i ett sammanträde. Meddelandet förekom å undanskymd plats i svenska tidningar, om det alls omnämndes. I sin lutherska isolering, som genom fortskridande sekularisering alltmer övergår till ren likgiltighet i religiösa spørsmål, börjar även vår bildade allmänhet att förlora kontakten med både kristendom och kyrkorna. Kyrkohistorien betraktas som ett avslutat kapitel, sedan dess studium avverkats i gymnasiet — ungefär som vid sekelskiftet världshistorien föreföll avsmunad efter läroboken Pallin—Boëthius' epilog med rysk-turkiska kriget 1878. Kyrkorna ha icke kunnat uppvisa motstycken till sådana spännande skådespel som de ständiga krigsen sedan mitten av 1890-talet med tvenne världskrig i följe.

Eljest är detta sammanträffande mellan Pius och Dibelius en tilldragelse av sekulära mått, enär det är första gången sedan reformationen för 400 år sedan som en luthersk biskop fått företräde hos katolska kyrkans överhuvud. Den har också tilldragit sig stor uppmärksamhet hos de båda konfessionernas märkesmän och menigheter såväl inom som utom Europa. Nyheten var så överraskande, att den i förstone betvivlades. Hade icke påvestolen principiellt och konsekvent avböjt varje samverkan i den ekumeniska rörelsen — som lyckades tilldraga sig ett visst intresse i Sverige, därför att ärkebiskop Nathan Söderblom påtryckte den sin rika personlighets stämpel och fick till stånd dess första kongress i Stockholm på sensommaren 1925? Var det tänkbart, att Pius och Dibelius skulle dryfta de dogmer, som i lära och liv alltjämt hindra tillkomsten av »en helig allmänlig kyrka»? Vatikanen har officiellt bekräftat, att audiensen ägt rum, men samtidigt stillat alla farhågor, att fastän Dibelius är en av ekumenernas främste män och det evangeliska Östtysklands »summus episcopus», överläggningarna berört varken ekumeniska spörsmål eller omstridda trosfrågor, där kyrkans traditionella ståndpunkt är orubblig.

Orsaken till mötet var rent politisk. Men det väckte ogrumlad glädje på bägge sidor, att Dibelius uppsökt påven för att övertyga sig om hans uppfattning, att nödvändigheten av en gemensam kristlig front mot den gudlösa och religionsfientliga kommunismen vore viktigare än de konfessionella motsättningarna. »Der evangelische Pressedienst» betonar också, att Vatikanen och den protestantiska kyrkan måste beslutsamt hävda trosfriheten mot den materialistiska marxismen och att det omedelbara upphovet till Dibelius' mellanlandning i Rom för samtal med påven var ett uppfammande av förföljelserna mot protestanterna i den tyska sovjetzonen. Redan vid dennas start hade Kremls marionetter i Pankow förklarat kyrkan i akt, vilket var en omedelbar fortsättning av förföljelserna på Tredje Rikets tid. Präster och kyrkligt verksamma lekmän blevo visserligen icke som i det gamla Rom kastade för arenans vilda djur, som söndersleto dem under blodtörstiga massors jubel; »den kalla terrorn» förmådde likväl att på infernaliskt sätt försvåra de troendes existensvillkor. En lindring inträdde efter arbetarrevolten den 17 juni 1953 och i fjol sommar kunde evangeliska kyrkomän ordna en kristen konferens i Leipzig, som besöktes från såväl öst som väst i Tyskland av icke mindre än 650 000 människor, den största sammankomst av detta slag, som någonsin registrerats. På senare tid har dock förtrycket skärpts, vilket bl. a. tagit sig uttryck i övergrepp på den lutherska och katolska missionsverksamheten vid större järnvägsstationer. Före sin avresa protesterade Dibelius i en skrivelse till ministerpresident Grotewohl mot de senaste häktningarna av flera präster och skrev »att det är ytterst beklagligt, att jag måste anträda min resa till kyrkliga världsrådets sammanträde i Australien under det aktuella intrycket av dylika händelser».

Dibelius kunde med så mycket mera framgång vädja i denna angelägenhet till påven, som denne, då kardinal Eugenio Pacelli, under hela 1920-talet var kurians nuntie först i München och sedan i Berlin, varunder han lärt grundligt känna Tyskland. Den oförskräckta kamp, som höga katolska prelater, såsom kardinal Faulhaber, ärkebiskop i München, ärkebiskopen greve Galen i Münster och biskopen greve Preysing i Berlin förde mot den

totalitära nazismen, hade i Pius XII ett pålitligt stöd. Katolska prelaters martyrium i »folkdemokratierna» Ungern, Polen, Tjeckoslovakien och Jugoslavien med allt det trångmål och lidande det medfört för katolikerna i dessa stater mobiliserar alljämt Rom som en »ecclesia militans», som nu i Östtyskland räcker handen till sina protestantiska bröder.

Denna integration inom politiken gör det förklarligt, att Dibelius' besök förmedlades av västtyska beskickningen vid Vatikanen. Adenauers båda regeringspartier, de kristliga demokraterna och dess parallell, den kristliga unionen i Bayern, besjålas av samma strävan att förena katoliker och protestanter i syftet att lägga kristen tro och etik till grund för sin offentliga verksamhet. Vetskapen härom och förbittringen över det internationella uppseende, som mötet mellan påven och Dibelius vållat i Västerlandet, har utlöst våldsamt ilska hos Pankowregimen. Den »borgerlige» ministern Nuschke, som låtsas representera de kristliga demokraterna i kommunistisk förklädning, utgjuter sin vredes skålar mot Dibelius, som anklagas för »hyckleri och förtal mot tyska demokratiska republiken» i avsikt att genom påven få till stånd »en enhetsfront av protestanter och katoliker mot socialismens länder». Man iakttar på sistone flera hårdnande friktioner emellan öst och väst i Tyskland. Strömmen av flyktingar till Västberlin ökar oavbrutet — särskilt inför perspektivet av allmän värnplikt i tyska sovjetzonen — vilket så irriterat dennas styresmän, att två östtyskar nyligen dömts till döden för att de hjälpt flyktingar, en barbarisk dom, mot vilken Västberlins myndigheter och befolkning upprört protesterar. Pankow hämnas med att genom sömnmedel kidnappa och till östzonen återföra en officer i »folkpolisens», som sökt och fått en fristad i Västberlin. Än mera märkligt är likväl, att en son till den västtyske kommunistledaren Max Reimann också flytt till Västberlin för att undgå en hotande arrestering — en sensation, som torde uppväga den obalanserade dr. Johns irrfärder fram och åter över zongränsen.

En tröst har dock Pankow beskärts genom dr. Martin Niemöllers allmer besynnerliga beteende. Han ville först icke heller tro på Dibelius' möte med påven, men har nu avgått som president för evangeliska kyrkan i Hessen. Den f. d. ubåtskaptenen var som bekant i egenskap av kyrkoherde i Dahlem söder om Berlin en av den protestantiska »Bekännelsekyrkans» stridbaraste opponenter mot Hitler. Efter krigets slut har han övergått till »den tredje ståndpunkten» och vallfärdat till Moskva! Han har åtskilliga meningsfränder utan politisk betydelse bland kyrkofolk och lekmän i Västtyskland, vilkas åsikter företräddas även av prosten Grüber i Berlin, en vetersakare till Dibelius. Dessa tendenser inge Pankow vissa förhoppningar att måhända kunna konstruera en evangelisk kyrka, lika underdånig de härskande som den grekisk-katolska i Sovjetunionen och med en ledning, som skulle kunna fullfölja förebilden från den nazistiske »riksbiskopen» Müller, visserligen aldrig apostroferad i sin osaliga åminnelse.

Nytt mysterium bakom Kremles murar. Den 1 februari kungjorde Moskvas radio bland nyheterna en kort notis som samma dag stod att läsa i Pravda. Den löd: »Presidiet för Sovjetunionens Högsta Sovjet har utnämnt kamrat Nikolai Pavlovitj Dudorow till inrikesminister och be-

friat kamrat Sergei Nikoforovitj Kruglov från denna befattning.» Inom några timmar avhörde lika många förklaringar till detta märkliga meddelande som det fanns beskickningar och utländska tidningskorrespondenter i Moskva. Den verkliga anledningen känna blott härskarna i Kreml men de ha tills vidare tigit.

I en västerländsk demokratisk stat skulle inrikesministerns avgång i regel icke vålla något särskilt uppseende. Men inrikesministerns position i en polisstat som Sovjetunionen är av ojämförligt större betydelse, och skillnaden mellan regeringssättet i sovjetryska diktaturen och i t. ex. Förenta staterna är särskilt påfallande om man kunde tänka sig, att Eisenhower, trots presidentens stora maktbefogenheter, utan motivering skulle avskeda chefen för den amerikanska säkerhetspolisen, Federal Bureau of Investigation (FBI), den landsbekante Edgar J. Hoover. Vid närmare eftersinnande påminde sig utlänningarna i Moskva att Kruglovs namn icke sedan april månad i fjol förekommit i samband med den spaltparad av sovjetpampar, som städse offentliggöres vid mera solenna tillfällen. En sådan tystnad brukar förebåda förändringar i vederbörandes officiella ställning. Man fäste sig dessutom vid att det inte med en stavelse antyddes att Kruglov skulle tas i anspråk för andra statliga uppgifter, vilket i godartade fall eljest plägar ske. Denna ominösa omständighet förmildrades dock därav att han alltjämt titulerades »kamrat», vilket näppeligen skett, därest han skulle ställas till ansvar för förräderi eller andra »brott» mot regimen, som kunde påkalla en process, mer eller mindre inhöljd i sekretess. Om efterträdaren Dudorow är ingenting känt.

För att finna någon klaven till denna kupp, som i sitt slag sedan Berias avsättning är den mest sensationella efter Stalins död s. å. och Malenkovs »frivilliga» degradering inför Högsta Sovjet i fjol vintras, har Kruglovs karriär bragts i erinran. Han kom ursprungligen från industriförvaltningen och övergick 1938 som 40-åring till en hög post inom Berias säkerhetspolis med speciell uppgift att leverera offer på löpande band till slavarbetet i koncentrationslägren. Efter ådagalagda »utomordentliga förtjänster» i denna barbariska bransch blev han året därpå suppleant som medlem av kommunistpartiets centralkommitté. Under kriget organiserade och ledde han kontrapionaget samt avancerade till ställföreträdande inrikesminister och 1949 till inrikesminister, varvid Beria utåt förbehöll de egentliga polisärendena åt sin vän Abakumov, som fick dela sin gynnares öde att på grund av »bekännelser» under en hemlig »rättegång» likvideras. För utlandet blev Kruglov känd genom att ordna säkerhetstjänsten för de främmande statsmännen vid konferenserna i Teheran, Jalta och Potsdam, vilket inbragte honom Förenta staternas »Legion of Merit» och en så hög brittisk orden, att han fick rang av baronet och skulle kunna kalla sig för sir Sergei Kruglov, varav han veterligen icke fick tillfälle att begagna sig, enär han aldrig besökt Storbritannien. Kruglov satte nog mera värde på titeln »generalöverste» och på ryska dekorationer, som gjorde honom till en av Sovjetunionens mest stjärnbekräftade civila toppbyråkrater.

Men när efter Stalins död i mars 1953 Beria, för att bättre kunna hävda sig mot de två andra medlemmarna av det dåvarande triumviratet, Malenkov och Molotov, personligen övertog inrikesministeriet, fick Kruglov träda tillbaka som vice inrikesminister, vilket anses ha gjort honom be-

någon att som ett av Bulganins och Krustjevs viktigaste verktyg uppgöra och genomföra planen att stöta Beria. Fastän Kruglov under tiden hunnit bli ordinarie medlem av kommunistpartiets centralkommitté, ville de nya duumvirerna icke dela makten med honom utan lät honom stanna som inrikesminister och utnämnde generalöversten Ivan Serov till chef för polisväsendet, där han tjänat sina sporrar. De upprepade därmed Stalins taktik att »söndra och härska» genom att spalta upp ett viktigt ämbete på två personer, som misstroget bevaka varandra. Sedermera har Serov varit den MDV-chef, som senast vid Genève-konferenserna i fjol sört för sina höga förmäns trygghet och därmed fått en viss publicitet i utlandet.

Man misstänker nu att Kruglovs entledigande ingår i förberedelserna till kommunistpartiets kongress under februari, vilken ej är att förväxla med Högsta Sovjets, dvs. »parlamentets», regelbundet återkommande sessioner. Tidigare ha två andra kommunistpartichefer i tvenne sovjetrepubliker i likhet med premiärministern i den största delstaten, den storsyska, fått stryka på foten med antydningar att de kunde för litet. Om Kruglov har man dock icke velat säga, att han visste för mycket, måhända icke blott om konspirationerna våren 1953 mot Beria utan även om alltjämt dunkla händelser i samband med Stalins frånfälle.

Ingenting tyder dock på att någon ny palatsrevolution är att vänta. Krustjev och Bulganin synas sitta fast i sadeln, och den från högsta exekutiven avdankade Molotov tycks nöja sig med sin roll som utrikesminister, vilken ingen tycks göra honom stridig att döma av att han, jämte försvarsministern marskalk Sjukov, nyss företrädde Sovjetunionen vid den konferens i Warszawa, där tyska östzonens stridskrafter införlivades med östblockets enhetligt sammanfattade totalstyrkor under befäl av marskalk Konjev. Kruglovs plötsliga avpolettering visar dock att mysterierna äro långlivade bakom Kremls murar.

Ärftlighetsläran Var och en, som sysslat med vetenskaplig forskning, **bakom järnridån.** vet hur viktigt det är att forskaren ständigt har tillfälle till fria informationer i sitt fack, dels genom att följa med utvecklingen av ämnet i andra länder dels genom att utan inskränkningar få tillfälle att själv framlägga sina forskningsresultat i lämpliga fackpublikationer, så att fackmän kunna taga ställning till och tillgodogöra sig resultaten. I själva verket bygger mycket av det, som vi med ett gemensamt begrepp kunna kalla »den västerländska civilisationen», på vad fri forskning under de sista århundradena lyckats åstadkomma. Principen om »forskningens frihet» accepteras också av de flesta bildade människor i vår tid men inte alltid av de politiker, som under senare decennier tillvällat sig makten i flera länder. Ett skolexempel på hur det inte bör men kan gå till, om vetenskapen utlämnas åt en diktators godtycke, visar ärftlighetsforskningens läge i det kommunistiska Ryssland.

På en konferens år 1932 beslöts, att den ryska ärftlighetsforskningen måste stå i samklang med de marxistiska läror, som hyllades av partiet. Härmed hade de åsikter, som redan på 1920-talet framfördes av en rysk trädgårdsodlare vid namn Mitjurin, fått offentlig sanktion. Mitjurin var otvivelaktigt en skicklig fruktodlare och praktiker men han saknade dju-

pare teoretisk skolning i såväl botanik som ärftlighetslära. Icke desto mindre vunno hans åsikter, som helt allmänt sett kunna betecknas som lamarckistiska, en utbredd popularitet i Moskva. Ett utslag av lamarckismens popularitet hos det kommunistiska partiet var också, att man år 1925 erbjöd den österrikiske biologen Paul Kammerer en lärostol vid universitetet i Moskva. Sedan denne tagit emot erbjudandet, upptäcktes emellertid, att hans forskningsresultat voro förfälskade och Kammerer begick självmord.

Mitjurin dog år 1936 men hans fallna mantel upptogs med stor framgång av en annan praktiker, nämligen Trofim D. Lysenko. Denne, som var lärjunge till den berömda ryske botanisten N. I. Vavilov, allierade sig med professor Prezent från Leningrad och lyckades slutligen med partiets stöd tränga undan Vavilov, som blev avsatt från alla sina många befattningar och dog 1942 i ett sibiriskt fångläger. Men Vavilov blev inte ensam förjagad. Han fick sällskap med andra som Tjetverikov, Ferri, Efroimson, Karpetjenko, Kolts, Serebrovskij och Levitskij. Även den berömda fysiologen Orbeli, anatomen Schmalhausen och ärftlighetsforskaren Dubinin avlägsnades från sina befattningar, trots att de alla voro kända som dugande forskare. Samtidigt överhopades Lysenko med ärebetygelser. Han övertog de flesta av Vavilovs befattningar, fick Stalinpriset två gånger, mottog Leninorden och utnämndes till Sovjetunionens hjälte. Ett tag var han till och med vice ordförande i högsta sovjet. Man kan fråga sig, vad Lysenko då lärde ut, som så eftertryckligt föll de kommunistiska makthavarna i smaken.

Han föddes år 1898 och är alltså nu 58 år gammal, kom från ett fattigt kollektivjordbruk, samt växte upp och uppfostrades i rent kommunistisk miljö. Han beskrives som en blyg, nervös man med rufsigt, svart hår och ett väderbitet ansikte. När han föreläser brinner han av en inre eld och han angriper då konsekvent de i Västerens kapitalism fångna, främmande forskarnas läror.

Lysenko har onekligen gjort den praktiska växtodlingen i Ryssland stora tjänster. Särskilt har han ägnat sig åt den så kallade jarowiseringen, vilken innebär, att man till exempel kan — genom lämplig behandling — så höstsäd först på våren och ändå få fullgod skörd följande höst. Detta är av betydande värde i Ryssland, där klimatet i vidsträckta delar är för kallt för att möjliggöra höstsädens övervintring på vanligt sätt. Lysenko har också ägnat sig åt försök med så kallade ymphybrider, men hans resultat ha ej kunnat upprepas av västerländska forskare, och det förefaller som om hans bristande bildning i botanisk, tillämpad forskning här har spelat honom själv en serie spratt.

Fackmän inom ärftlighetsforskningen, som kommit i kontakt med Lysenko personligen, ha funnit honom mindre vederhäftig. Sålunda skriver den bekante ärftlighetsforskaren S. C. Harland: »År 1933 ... träffade jag Lysenko i Odessa, 'tenterade' honom i flera timmar och granskade hans praktiska arbete. Det var alldeles tydligt, att Lysenko var helt okunnig om de elementära grunderna för både växtfysiologi och genetik... Man kunde helt enkelt inte tala med Lysenko. Det var som att diskutera differentialkalkyl med en person, som inte kan multiplikationstabellen.»

Lysenko säger själv, att han inte tror på några arvsfaktorer eller gener.

När en växt utsättes för en plötsligt ändrad miljö, sker — säger han — en skakning av dess ärftlighet, så att nyttiga förändringar lätt uppkomma, som i sin tur gå i arv till avkomman. Skakningen eller chocken gör växten på ett särskilt sätt formbar och mottaglig för förändringar. Det hela är som vid en politisk revolution, som också formar människorna till nya och bättre medlemmar i samhället.

Man skulle väl kunna säga, att både Lysenko och kommunisterna ha den uppfattningen, att man genom lämpliga miljöförändringar kan förändra växtmaterialet, så att ökad avkastning blir följd. De västerländska forskarna hävda däremot med all rätt, att miljön inte skapar något nytt utan att först nya anlag eller arvsfaktorer måste till för att något väsentligt nytt skall kunna skapas av miljön. Att Lysenko genom hybridiseringar åstadkommit en hel del nytt, som visat sig värdefullt i den sovjetryska växtodlingen, förklara de västerländska forskarna bero på hans orena utgångsmaterial. I ett dylikt material kan man nämligen alltid genom urval få fram avvikande växttyper, men urvalet kan ej drivas längre än till den gräns, som sättes av de i materialet för handen varande arvsfaktorer. Ty endast dessa — och ej miljön — äro i sista hand bestämmande för slutresultatet. Miljön kan ej skapa något nytt och därför måste en växtförädling, som helt nonchalerar arvsfaktorer, snart nå den gräns, där ytterligare framsteg ej längre äro möjliga.

Då de ryska odlarna emellertid mestadels ännu odla sädessorter, som varken blivit förädlade genom urvalsodling eller annan planmässig växtförädling, är det klart att de där nu verksamma växtförädlarna kunna åstadkomma vissa resultat enbart genom en enkel urvalsodling. De så vunna framgångarna kunna naturligtvis också av ett härskande politiskt system basuneras ut som bevis på den ryska forskningens ojämförliga överlägsenhet framför de kapitalistiska länderna. Men varje sakkunnig observatör vet, att de ryska skördesiffrorna ligga långt under västerlandets. Detta beror inte enbart på det kommunistiska systemets kolchoser, utan på satsen att vad man sår, får man skörda.

Man kan fråga sig, hur länge de lamarckistiska ryska ärftlighetsforskarna skola kunna hålla sina på politisk makt vilande positioner? Skall villfarelsen först försvinna med det rådande politiska systemet eller måste Lysenko och hans medarbetare först komma i onåd vid en ny regimförändring i ledningen, innan den västerländska ärftlighetsforskningen på nytt fått accepteras? Förvisso kan det inträffa, att lysenkoismen i Ryssland blir lika seglivad som nazismens rasläror i Tyskland och att hela systemet först måste gå under, för att irrlärorna skola avskaffas. Men även om kommunismen kan draga nytta av lamarckismens stora tro på miljöns inverkan på människorna — precis som nazismen drog nytta av raslärans tro på den ariska rasens överlägsenhet — kan en kommunism säkerligen också byggas på modern ärftlighetslära. Det kan därför inträffa, att Lysenko en dag får göra samma erfarenheter som Berija. Men i väntan på den dagen måste det ryska folket varje år lida de avsevärda förluster, som orsakas av ett mindervärdigt utsäde, lämnat av en mindervärdig forskning, som satts i högsätet av ett vilselett och vilseledande system.

S. F.

Mot vänster Utgången av valen till den franska nationalförsamlingen i Frankrike. början av januari gav som bekant icke någon anledning förmoda, att bildandet av en ny regering skulle kunna försiggå utan långvariga och svåra förhandlingar. Den s. k. republikanska fronten, dvs. socialister och Mendès-France-radikaler, gjorde i första hand anspråk på att få bilda den nya regeringen, för övrigt inte helt utan skäl då ett visst ökat förtroende för denna gruppering kunde utläsas ur valresultatet. Under alla förhållanden måste dock en dylik ministär bli en minoritetsregering med stöd från blott omkring en tredjedel av de deputerade. Nationalförsamlingen består i övrigt till en tredjedel av antiparlamentariska element, kommunister och poujadister, och till den återstående tredjedelen av skilda högergrupper jämte de katolska folkrepublikanerna.

Inför detta till synes hopplösa parlamentariska läge lancerades från Mendès-Frances sida tesen, att den republikanska fronten under ledning av honom själv och socialisten Mollet borde presentera ett politiskt program av ultimativt slag enligt metoden »take it or leave it». I detta program skulle långtgående planer rörande lösningen av Algerietfrågan, Frankrikes ekonomiska problem etc. ingå. Om, som man kunde förmoda, det inte skulle visa sig möjligt att uppnå majoritet, skulle republikanska fronten jämte kommunisterna blockera varje annan tänkbar regeringskoalition, och i det sålunda framtvingade dödläget skulle endast lösningen med nyval enligt ett nytt system med enmansvalkretsar återstå.

Dessa Mendès-Frances propåer möttes dock av en viss skepsis från socialistiskt håll. Initiativet i de förberedande resonemangen gled allt mer och mer över till socialisternas habile ledare Mollet, vilken kunde motivera sina anspråk på att själv få göra ett försök som regeringsbildare med socialisternas majoritetsställning inom den republikanska fronten. Uppdraget att bilda den nya regeringen gick också till Mollet, och denne lyckades på förvånansvärt kort tid prestera en regering och ett regeringsprogram. Den 1 februari godkändes ministären Mollet av nationalförsamlingen med 420 röster mot 71 och ett 80-tal nedlagda. Denna kraftiga majoritet avspeglar dock ingalunda Mollets verkliga styrka utan får mera ses som ett försök från de franska deputerandenas sida att putsa upp nationalförsamlingens skamfilade anseende genom att demonstrera en åtminstone temporär enighet.

Mollets regeringsförklaring kan i korthet karakteriseras så, att han i väsentliga avseenden, särskilt genom att deklarerar en klart positiv inställning till de europeiska enhetssträvandena, gick de katolska folkrepublikanerna till mötes och därigenom förvärvade stöd från så gott som samtliga företrädare för denna vänsterflygel inom det moderata blocket. Trots att denna politik måste vara föga lockande för kommunisterna valde dock även dessa att stödja Mollet. Den första regeringen av vänsterkaraktär i Frankrike på många år kunde kommunisterna givetvis inte undandraga sitt stöd, detta icke minst av taktiska skäl. De upprepade kommunistiska erbjudandena om ett återupptagande av 30-talets folkfrontssamverkan avisades dock av Mollet.

Socialisterna ha i Mollets regering besatt flertalet av de viktigaste posterna. Sålunda är socialisten och anhängaren av europatanken Pineau utrikesminister, en post som Mendès-France eftersträvade men som Mollet

inte ansåg sig kunna tilldela en så föga entusiastisk anhängare av de europeiska enhetssträvandena. I så fall skulle nämligen utsikterna att förvärva folkrepublikanernas stöd för regeringen varit i det närmaste obefintliga. Däremot erbjöds Mendè-France av Mollet att bli ekonomiminister, vilket denne dock avböjde varför han nu ingår i regeringen såsom minister utan portfölj.

Det mest brännande problemet av de många, som möta Mollet, är otvivelaktigt Algerietfrågan. Om det skall lyckas Mollet att uppnå ett modus vivendi, som kan tillfredsställa såväl de arabiska nationalisterna och den franska minoriteten i Algeriet som den franska hemmaopinionen, är det ännu för tidigt att sia om. De redan skönjbara motsättningarna inom själva regeringskretsen i fråga om Algerietpolitiken båda icke gott inför framtiden och regeringens ställning, svag redan på grund av dess egenskap av minoritetsregering, är vacklande.

Om mot all förmodan regeringen skulle rida ut stormen i Algeriet ställer det sig knappast svårt för dess motståndare att förorsaka bekymmer inom inrikespolitiken. Kommunisterna söka ständigt genom olika manövrar tvinga regeringen att begära stöd hos den yttersta vänstern för att rädda sin existens. Det förefaller inte otroligt, att den alltid lika brännbara frågan om statligt stöd till de katolska skolorna skall kunna tjäna kommunisternas syften. Om nämligen regeringspartierna nödgas aktualisera sitt i partiprogrammen inskrivna mål att göra ett slut på statens stöd till dessa skolor, skulle de katolska folkrepublikanerna omgående övergå till en intensiv opposition. Därefter skulle det kommunistiska stödet te sig särskilt värdefullt och det är tvivel underkastat om Mollet, som dock är en utpräglad antikommunist, kommer att kunna motstå frestelsen.

Frankrikes politiska rörelsefrihet är i det läge, som uppstått efter valet, beklagligt begränsad. Det ligger mycket i omdömet om valet i januari att »ingen vann men Frankrike förlorade».